

POSUDEK NA HABILITAČNÍ PRÁCI

Vladimír Mañas

NICOLAUS ZANGIUS.

HUDEBNÍK PŘELOMU 16. A 17. STOLETÍ. NA STOPĚ NEZNÁMÉMU.

Habilitační práce – předkládaní v podobě publikované monografie

Brno, Masarykova univerzita 2000

206 s. Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity; 504. ISBN 978-80-210-9716-2.

Vladimír Mañas je znám jako církevní historik a hudební vědec, který se zabývá na jedné straně náboženskými bratrstvy, na druhé straně hudebními skladateli přelomu 16. a 17. století. Jeho badatelská činnost se přitom vyznačuje velkou znalostí historických i hudebních pramenů, značnou hloubkou a vědeckou akribií, zaměřením na detail a spojováním zdánlivě různorodých historických skutečností. V posledních letech potom Vladimír Mañas spojil svou činnost se dvěma velkými projekty: Především jde o projekt tzv. velkých dějin města Brna, pro které psal kapitoly věnované hudební a náboženské kultuře ve městě (jako příklad uveďme kapitolu Vladimír Mañas: *Hudba ve druhé polovině 16. století*. In: Dějiny města Brna 3, v tisku). Stejnou váhu má i Mañasův podíl na výzkumu manýristického dvora Lichtenštejnů, kde se zaměřil na působení hudebního skladatele Nikolause Zangia, činného na dvoře Ladislava Veleny a Jana Diviše ze Žerotína, a také na dvoře knížete Karla I. z Lichtenštejna (jako příklad uveďme studii Vladimír Mañas: „... *viell fursten halten ein Musica*“. Musik und Musiker am Hofe der Fursten von Liechtenstein im 17. Jahrhundert. *Studia Historica Brunensia* 64, č. 1, 2017, s. 189-216) Právě v souvislosti s posledně jmenovaným projektem vznikla Maňasova monografie, předkládaná jako habilitační práce, nazvaná *Nikolaus Zangius: hudebník na přelomu 16. a 17. století. Na stopě neznámému*.

Při přípravě na napsání monografie o skladateli Zangiovi prozkoumal Vladimír Mañas celou řadu archívů a knihoven hudebnin a starých tisků, na čele s Univerzitní knihovnou ve Vratislavi (zde se nachází někdejší knihovni sbírka Karla staršího ze Žerotína se spisy a dokumenty dokládajícími hudební kulturu na Žerotínském dvoře i s korespondencí podávajícími informace

o praktických stránkách hudebního provozu). Na základě těchto výzkumných pobytů posléze vznikla celá série dílčích přípravných článků a studií, publikovaných v České republice i v zahraničí, například v publikacích Česko-lichtenštejnské komise historiků. Pokud bychom se měli pokusit vystihnout hlavní myšlenky, které z uvedených Maňasových statí o Nicolausi Zangiovi vyplývají, byly by to zřejmě tyto: moravské prostředí nebylo v raně novověké Evropě uzavřeným celkem, nýbrž fungovalo v širokém středoevropském kontextu; proto i Nicolaus Zangius mohl propojovat dvory v Berlíně, Vratislavi, v Náměšti, ve Valticích i ve Vídni. Svět české a moravské aristokracie, který byl v české moderní historiografii tradičně vykreslován jako konfesně vyhraněný a vzájemně oddělený, byl ve skutečnosti vzájemně propojen. Proto podobně jako Giovanni Maria Filippi mohl stavět kostely pro katolíky i protestanty, mohl Nicolaus Zangius skládat hudbu pro českobratrské Žerotíny i katolické Lichtenštejny. Ačkoliv obvykle vnímáme manýristickou kulturu přelomu 16. a 17. století jako prameně velmi omezeně zachycenou a proto jen obtížně interpretovatelnou a kontextualizovatelnou, v českých i zahraničních archivech se ve skutečnosti stále ještě skrývá celá řada pramenů, z nichž je možné sestavit poměrně realistický obraz nejen konkrétního díla Nicolause Zangia na dvorech Žerotínů a Lichtenštejnů, ale hudební kultury raněnovověké Moravy jako celku; vyžaduje to nicméně využít relativně nedávno otevřené možnosti navštěvovat zahraniční archivy a knihovny, a také dokázat pracovat s náležitou pílí a soustředěním. Za nezastupitelnou součást Maňasova výzkumu hudebního díla Nicolause Zangia považuji i skutečnost, že se neomezuje na archivní výzkum a interpretaci nalezených pramenů historickou a hudebněvědnou metodou, nýbrž že jeho dílo rekonstruuje a s různými hudebními tělesy aktivně hraje (například ve spolupráci s Richardem Šedou a ensemblem Capella ornamentata). Tímto způsobem dosahuje jeho výzkum obdivuhodné komplexnosti. Je to ostatně patrné i v předkládané habilitační práci, jejíž nedílnou součástí ke vedle vlastního textu i nosič s Maňasovými nahrávkami Zangiových skladeb.

Habilitační práce Vladimíra Maňase je rozdělena do tří základních částí, za nimiž následuje ještě „appendix“. První část je nazvána Nicolaus Zangius, jinak také Niklas Zangi, Zanchi, Zenggi, Zenchel. Jde v podstatě o životopisnou skicu skladatele a popis jeho hudební kariéry na celé řadě středoevropských panovnických a šlechtických dvorů. S tím, že v Maňasově pojetí ani zdaleka o prostý životopis nejde – jak o tom svědčí například název předposlední subkapitoly této části „Jaspisová lžička obložená stříbrem“. Zároveň je potřeba konstatovat, že se zde snoubí biografické bádání s cílem vystihnout charakter kulturního prostoru střední Evropy s jeho panovnickými i aristokratickými dvory a městskými rezidencemi, a také se

snahou charakterizovat kontaktní síť raněnovověkého hudebníka. Druhá kapitola se od autora obrací k jeho dílu a jeho šíření. Zde Vladimír Maňas provádí soupis a analýzu tiskem vydaných i rukopisných prací Zangia, mimo jiné zkoumáním žerotínské knihovny, jež se v současné době nachází ve slezské Vratislavi. Maňas se zde soustředí na dílo jako samostatnou uměleckou a historickou entitu. Zabývá se Zangiovou kompozicí, ale třeba i frekvencí a šířením jeho hudební tvorby. Třetí kapitola nese lapidární název Musica a kromě definice tohoto pojmu v ní Maňasovi jde především o charakteristiku Zangiova působení u dvora Karla z Lichtenštejna v době jeho „moravské mise“, tedy v době jeho působení v úřadu moravského zemského hejtmána v letech 1604–1607. Lze tedy říci, že zatímco v první kapitole se dívá na své téma očima hudebníka, ve druhé kapitole „očima“ jeho hudebního díla, ve třetí kapitole jde o pohled očima hudebníkova objednavatele a mecenáše. Maňasova práce postrádá klasický závěr v podobě, jakou bychom mohli u kvalifikační práce tohoto typu předpokládat, tedy závěr obsahující shrnutí dosažených výsledků a jejich porovnání se vstupními tezemi, zhodnocení a desiderata. Místo toho je její součástí „appendix“, který je vstupní studií věnovanou hudbou nahranou na přiloženém hudebním nosiči. Za důležitou a svým způsobem velmi inspirativní skutečnost tak lze považovat, že Vladimír Maňas nejen historickou metodou zaznamenává, kde a jak se Zangiova hudba hrála, ale otvírá i možnost, aby se hrála nyní, a právě jím prezentovaným způsobem.

Předkládaná práce Vladimíra Maňase je v nejlepším slova smyslu prací interdisciplinární. Maňas dokáže nebývalým a metodologicky zcela korektním způsobem překračovat hranice jednotlivých oborů – historie, muzikologie, kulturních dějin. Vykazuje perfektní znalost dějin šlechty, takže dokáže charakterizovat atmosféru panující na aristokratických dvorech šlechty kolem roku 1600, včetně role skladatelů a hudebníků, kteří na nich působili. Dlouhodobě se zabývá církevními a duchovními dějinami, což je výborný předpoklad pro pochopení historických a sociálních souvislostí duchovních skladeb hudebníků typu Nicolause Zangia, včetně kontextualizace skladeb v sociálním prostředí dvorských kostelů či v rámci liturgického roku.

V žádném případě nelze přistoupit na skromné a pokorné vyjádření autora v úvodní pasáži knihy, že „spíše než pokus o biografii jednoho skladatele přelomu 16. a 17. století připomíná následující text chatrně držící síť dat a míst, nebo snad lépe: navlékání nestejně velkých korálek na nit.“ Předkládaná práce je podle mého názoru naopak důležitým příspěvkem k poznání kulturní atmosféry ve střední Evropě přelomu 16. a 17. století. Jako jeden z dokladů tohoto tvrzení za všechny ukažme Maňasovo přesvědčivé doložení žerotínského českobratrského

dvora s lichtenštejnským katolickým dvorem skrze Zangiovu hudbu. I když již nějakou dobu víme, že svět různých náboženských vyznání konfesní doby zdaleka nebyl tak vzájemně rozdělen, jak bychom to mohli předpokládat na základě četby dějepisných příruček meziválečné či poválečné éry 20. století (např. výše zmíněné práce Giovanni Maria Filippiho pro katolické i protestantské objednavatele architektury), stále ještě tento předpoklad není naplněn dostatečným množstvím konkrétních a na základě pramenného výzkumu doložených, popř. s náležitou vědeckou akribií interpretovaných příkladů.

Předkládaná habilitační práce Vladimíra Maňase se možná nevyznačuje extrémně velkým rozsahem, nicméně za jejími řádky se skrývá náročný a dlouhý archivní výzkum i promyšlená interpretace. Možná by se dalo říci, že poněkud do prázdna vyznívá exkurz věnovaný žerotínské knihovně ve Vratislavi; informace uvedené v exkurzu nerozšiřují naše znalosti o této knižní sbírce a hudebninám v žerotínské knihovně je zde věnován jen jeden nedlouhý odstavec. Pokud bych směl autorovi něco doporučit, vzdal bych se na jeho místě podtitulu „Na stopě neznámému“. Jak je zřejmé prakticky ze všech anotací předkládané práce, Vladimír Mañas se jím hlásí k určitému vzoru, a sice ke knize Alaina Corbina *Na stopě neznámému* a nezvyklá krása Zangiových pozapomenutých skladeb. V podtitulu kvalifikační práce tohoto typu jde však podle mého názoru spíše o poněkud matoucí formulaci, a to nejen proto, že poznávání a objasňování neznámého by mělo být samozřejmou maximou všech odborných historických prací, ať již by šlo o nově nalezené prameny či dokonce novou kontextualizaci a interpretaci obecně známých pramenů.

Vzhledem ke skutečnosti, že kolega Vladimír Mañas předkládá jako habilitační práci publikovanou monografii, vydanou nakladatelstvím Masarykovy univerzity, a že tato práce prošla redakční úpravou a korekturou, není potřeba činit předmětem tohoto vyjádření formální zpracování habilitačního spisu.

Shrnutí:

Předkládaná habilitační práce Vladimíra Maňase vychází z dlouhodobého výzkumu autora. Dosvědčuje, že předkladatel je v současné době předním českým vědcem v oblasti muzikologie a dějin kultury, zabývajícím se středoevropskou hudbou raného novověku a historickými souvislostmi jejího vzniku a prezentace.

Habilitační práce Vladimíra Maňase naplňuje a v mnohém ohledu i překračuje kriteria stanovená pro kvalifikační práci tohoto typu.

S plnou odpovědností mohu doporučit, aby předkládaná práce byla vědeckou radou Filozofické fakulty Masarykovy univerzity přijata jako součást habilitačního řízení autora a aby byl na jejím základě Vladimír Maňasovi udělen akademický titul „docent“.

Prof. PhDr. Mgr. Tomáš Knoz, Ph.D.

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Historický ústav
Arne Nováka 1
60200 Brno

V Brně dne 27. listopadu 2021